

## ÁDÁNY ZOLTÁN

### Az információmegosztás és az információbiztonság viszonyának alakulása az Egyesült Államokban

#### Bevezetés – a „Manning-évtized”

A harmadik évezred első tíz éve kétségkívül különösen mozgalmas évtizedként vonul be az Egyesült Államok legújabb kori történelmébe. A *George W. Bush* elnök megválasztását kísérő polémiáktól kezdve a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokon, majd az iraki háborún át a Wikileaks-botrány kirobbanásáig hosszasan tudnánk sorolni azokat a sorsfordító eseményeket, amelyek ebben a decenniumban történtek az Újvilágban. Ha valamiféle elnevezéssel próbálnánk illetni a szóban forgó éveket, hívhatnánk akár „Manning-évtizednek” is, hiszen az e név viselői közül hárman is ekkor írták be magukat Amerika történelmébe. Míg azonban a csapataikat egyaránt az amerikai futball-liga bajnoki címéig vezető testvérpár, *Peyton* és *Eli Manning* neve a sportkrónikák legfényesebb lapjait ékesíti majd, addig – az egyeseknek hős, másoknak hazaáruló – *Bradley Manning* örvezető nevét úgy jegyzi meg az utókor, mint aki a Wikileaks által nyilvánosságra hozott külügyi iratok kiszivárogtatásával világméretű diplomáciai botrányt okozott. Az amerikai külügyminisztérium negyedmillió bizalmas táviratának közzétételét *Franco Frattini* volt olasz külügyminiszter egyenesen a „diplomácia szeptember 11-ének” nevezte.

#### 9/11 és az információmegosztás primátusának időszaka

Az első táviratok megjelenése a bizalmas iratok közzétételére szakosodott Wikileaks-portálon minden bizonnyal egy korszakot is lezárt az amerikai nemzetbiztonsági szolgálatok életében; véget vetett annak az időszaknak, amelyet röviden az információmegosztás primátusával jellemezhetünk. A 2001. szeptember 11-i terrortámadások utáni átfogó kormányzati vizsgálatok egyik alapvető konklúziója ugyanis a hírszerző<sup>1</sup> közösség tagjai közötti elég-

<sup>1</sup> Az amerikai titkosszolgálati terminológiának megfelelően a jelen cikkben használt „hírszerzés” kifejezés azt az egységes titkosszolgálati tevékenységet jelöli, amely a klasszikus értelemben vett hírszerzési tevékenység mellett magában foglalja az elhárítást is.

telen információcserét jelölte meg a tragédia egyik legfontosabb okaként. A támadások körülményeinek kivizsgálása céljából a Kongresszus által létrehozott kétpárti bizottság – az Egyesült Államok ellen elkövetett terrorista támadások nemzeti bizottsága (*National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States*); köznapi elnevezéssel: 9/11-bizottság – jelentése szerint a tizenhét szövetségi szervet számláló amerikai hírszerző közösség<sup>2</sup> tagjai, a rendvédelmi szervek, illetve az egyes kormányzati szervek egyenként voltak birtokában bizonyos részinformációknak a készülődő terrorcselekményt illetően, eme értesülések összegyűjtése, rendszerezése és átfogó elemzése azonban elmaradt.

Egy 2001. június 12-én kelt CIA-jelentés például arról számolt be, hogy a később a támadások értelmi szerzőjeként aposztrofált Kálid Sejk Mohamed embereket toboroz, akik az Egyesült Államok területén követnének el merényleteket. Tíz nappal később a CIA táviratban értesítette külföldi irodavezetőit, hogy az al-Kaida amerikai célpontok ellen tervezett öngyilkos merényletek elkövetését tervezi. Egy 2011. augusztus 6-i titkosszolgálati napi jelentés pedig egyenesen arról informálta Bush elnököt, hogy az al-Kaida repülőgép-eltérítésekre készül; igaz, az akció céljaként az amerikai börtönökben fogva tartott muszlim radikálisok kiszabadítását jelölte meg. Mindeközben gyanús viselkedése miatt az FBI minneapolis-i irodájának látókörébe került a „huszadik gépeltérítő” néven elhíresült Zacarias Moussaoui, aki Eagan város egyik pilótaoktató iskolájában szeretett volna órákat venni. Az ügyben eljáró szövetségi ügynők szerint már a kezdetekkor számos jel (dzsihádisták nézetek, jelentős összeg a bankszámlán, korábbi pakisztáni tartózkodás) utalt arra, hogy egy potenciális terrorista akadt az FBI hálójába, s bár mindezt jelezte feletteseinek, nem támogatták javaslatát, miszerint kérjenek államügyészi engedélyt Moussaoui számítógépének átvizsgálására. (Moussaouit formálisan a vízumszabályok megsértése miatt vették őrizetbe.) Szeptember 4-én táviratban részletesen tájékoztatták Moussaoui személyéről a CIA-t, a Szövetségi Légügyi Hatóságot (*FAA*), a vámügynökséget (*Customs Office*), a külügyminisztériumot (*State Department*), a bevándorlási és állampolgársági hivatalt (*INS*), valamint a kormányország szerepét betöltő titkos-

---

<sup>2</sup> A tizenhét katonai, illetve polgári szövetségi szervből álló amerikai hírszerző közösség egyebek közt magában foglalja a Központi Hírszerző Ügynökséget (Central Intelligence Agency; CIA), a Szövetségi Nyomozóirodát (Federal Bureau of Investigation ; FBI), az elektronikus felderítést végző Nemzetbiztonsági Ügynökséget (National Security Agency; NSA), a védelmi minisztérium hírszerző csoportfőnökségeként működő Védelmi Hírszerző Ügynökséget (Defence Intelligence Agency; DIA), a műholdas felderítéssel foglalkozó Nemzeti Felderítő Irodát (National Reconnaissance Office; NRO) és a külügyminisztérium Felderítési és Kutatási Irodáját (Bureau of Intelligence and Research; INR).

szolgálatot (*Secret Service*). A jelentésben azonban nem esik szó arról, hogy az ügygel megbízott szövetségi ügynök véleménye szerint Moussaoui gépel-térítésre készülne. Az előbbiekből vázolt eseteket értékelve, a 9/11-bizottság a jelentésében arra a megállapításra jutott, hogy az amerikai hírszerző közösség tagjai, a rendvédelmi szervek, illetve a kormányzati szektor tagjai közötti nem megfelelő információmegosztás döntő szerepet játszott a 2001. szeptember 11-i események bekövetkeztében.

Az elégtelen információmegosztás okozta probléma mellett egyes szervek esetében súlyos szervezeti és működésbeli anomáliákat is feltártak. Az igazságügyi minisztérium irányítása alatt működő FBI számára a 2001. szeptember 11. előtti időszakban a terrorrelhárítás korántsem volt annyira kiemelt jelentőségű feladat, mint napjainkban. A nyomozati munka túlnyomó részét az összesen 56 helyi iroda (*field office*) végezte, amelyeknek meglehetősen nagy szabadságuk volt a prioritások meghatározása és a források ezekhez való hozzárendelése tekintetében. Úgy ítélték meg, hogy az iroda teljesítményét mindenekelőtt a tartózkodások, vádemelések és elítélések statisztikai mutatóin keresztül lehet lemérni, ezért munkájuk során alapvetően a gyorsabb eredményeket ígérő, hagyományos köztörvényes bűncselekmények (kábitószerűgyek, bandaháborúk, fehérgalléros bűnözés) felderítését helyezték előtérbe. A terrorfelderítés nyilvánvalóan kívül esett ezen a körön, hiszen ez szisztematikus és hosszadalmas feldolgozó munkát igényel, amely aztán gyakran eredménytelen marad. Ily módon az FBI-nál sokan úgy jutottak el a vezetői beosztásokig, hogy alig-alig volt érdemi tapasztalatuk a terrorrelhárítás terén. A terrorizmussal foglalkozó elemző-értékelő képességeket illetően szintén jelentős hiányosságai voltak az irodának. Mindezeket kiküszöbölendő, az FBI igazgatója, *Robert Mueller* 2001. szeptember 11. után radikális szervezeti és működési változtatásokat hirdetett meg. Kijelentette, hogy a szeptember 11. utáni időszakban az FBI első számú feladata az Egyesült Államok területén elkövetni tervezett terrorcselekmények megakadályozása. A korábbiakhoz képest kiemelt feladat lett a terrorizmussal kapcsolatos hírszerző értesülések megszerzése.

Ami a CIA-t illeti, már utaltam rá, hogy az amerikai hírszerzésnek voltak értesülései a várható repülőgép-eltérítésekről, a CIA terrorrelhárító központja azonban nem elemezte, miként lehetséges egy eltérített utasszállító gépet fegyverként használni. Ennek megtörténte esetén a következő lépés logikusan a lehetséges öngyilkos merénylők felkutatása lehetett volna.

A 9/11-bizottság a jelentésében számos korszakos változtatásra tett javaslatot, amelyek túlnyomó többségét a Kongresszus által 2004-ben elfogadott

hírszerzési reform és terrormegelőzési törvény (*Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act*) valósította meg a jogalkotás szintjén. A gyakorta egymással is konkuráló szervezetekből álló hírszerzőközösség tagjai közötti információáramlás elősegítése érdekében a törvény létrehozta a nemzeti hírszerzési igazgató (*Director of National Intelligence; DNI*) intézményét, ő lett egyúttal az amerikai hírszerző közösség feje is. (Korábban ezt a tisztséget, az „első az egyenlők között” elv szellemében, automatikusan a CIA mindenkor-i igazgatója töltötte be.) Az amerikai szakzsargonban „hírszerzési cárnak” nevezett hírszerzési igazgató feladata lett egyebek között az egyes szolgálatok közötti intézményes együttműködés, információcsere és koordináció előmozdítása, a hírszerző közösség költségvetésének előkészítése, valamint az elnök tájékoztatása hírszerzési ügyekben. Az új struktúrában kiemelt jelentőséget kapott a terrorizmussal kapcsolatos információk gyűjtése, értékelése és elemzése. Ennek megfelelően, a hírszerzési igazgató hivatalának szervezeti egységeként létrehozták a Nemzeti Terrorellenes Központot (*National Counterterrorism Center; NCTC*), amely a hírszerző szolgálatok, illetve a rendvédelmi szervek által terrorizmus témában megszerzett információk fúziós központja lett. A központ által működtetett TIDE- (*Terrorist Identities Datamart Environment*) adatbázisban kezdték összegyűjteni a hírszerzőközösség tagjai által megszerzett, a terrorizmussal összefüggésbe hozható személyekre vonatkozó információkat. Ebben a gigantikus adatbázisban hozzávetőleg harminc különböző nyilvántartási rendszer adatait gyűjtik össze, így napi szinten többezres nagyságrendben érkeznek ide információk. Azoknak a terroristagyanús személyeknek az adatait, akikről alapos okkal feltételezhető, hogy terrorcselekmény elkövetésére készülnek, az FBI szervezeti egységeként működő terrorista-nyilvántartó központ (*Terrorist Screening Center; TSC*) részére küldik meg. A TSC működteti a terrorista-nyilvántartó adatbázist (*Terrorist Screening Database*), amelynek alapján az FBI összeállítja a berepülési tiltólistákat, illetve a különböző egyéb megfigyelési lajstromokat. Ezeket az FBI megküldi a különböző szövetségi, tagállami, illetve helyi kormányzati szerveknek.

Az információmegosztás kultúrájának hatékonyabb érvényre juttatása érdekében a törvény információmegosztási környezet (*Information Sharing Environment; ISE*) néven külön szövetségi programot hozott létre, amelynek hatóköre jóval túlmutat a hírszerzőközösségen, s magában foglalja a szövetségi és tagállami kormányzati szerveket, a helyi hatóságokat, illetve a magán-szektor szereplőit is. Az ISE élén álló programmenedzser hatásköre nem terjed ki a szervek közötti információcsere ellenőrzésére, az ő feladata, hogy

olyan eljárásokat, ajánlásokat és gyakorlati metódusokat dolgozzon ki, amelyek mindezt elősegítik. Az ISE célja egyrészt, hogy a kormányzat minden szegmensében erősítse az információmegosztás kultúráját, másrészt pedig hogy az állampolgároknak is egyfajta tudatosságot és felelősséget alakítson ki az egyes közösségek biztonságát illetően. Napjainkban már Amerika-szer- te, a baseballstadionoktól a múzeumokon át a repülőterekig mindenhol talál- kozhatunk az „*If you see something, say something*” felhívással, ami annyit tesz, hogy ha bárki bármilyen gyanús személyt, tárgyat, eseményt észlel, azt bátran jelentse a hatóságoknak. Az ISE-programtól meg kell különböztet- nünk az információmegosztás intézményes felelősét a hírszerző közösség vo- natkozásában. A hírszerzési igazgató hivatalán belül ugyanis létrehoztak egy külön vezetői posztot (*Intelligence Community Information Sharing Exe- cutive; IC ISE*). Az ezt betöltőnek az a feladata, hogy felügyelje a hírszerző- közösségen belüli információmegosztást.

Általánosságban kijelenthető, hogy az amerikai hírszerzőközösségben 2001. szeptember 11. előtt egyértelműen a *need-to-know*<sup>3</sup> elv primátusa érvé- nyesült, amelyet fokozatosan kezdett felváltani a leginkább megosztási fele- lősségként fordítható *need-to-share* elv. A hírszerzőközösség tagjai számára kormányzati elvárásként fogalmazódott meg, hogy minél szélesebb körben engedjenek hozzáférést az általuk megszerzett információkhoz. Mindeköz- ben – kimondatlanul ugyan, de – úgy tűnt, hogy az információbiztonság és az információk védelmének a kérdése egyre inkább másodlagossá vált a meg- osztás mellett.

## Sikerek és kudarcok

### – az új rendszer működésének gyakorlati tapasztalatai

A 2001. szeptember 11. után az információáramlás előmozdítása érdekében bevezetett reformok számos esetben produkáltak kézzelfogható eredményt. E körben leginkább a Nadzsibulla Zazi és társai letartóztatását érdemes kiemel- ni, akik a szeptember 11-i merényletek nyolcadik évfordulójára időzítve akartak robbantásos merényleteket elkövetni a New York-i metróban. Az af- gán származású denveri autóbuszsofőr elfogásakor kormányzati részről nem mulasztották el megemlíteni, hogy a Zazi vezette terrorista sejt felgöngyöli-

<sup>3</sup> A magyar szabályozásban a *need-to-know* elv a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. tör- vény alapelvei között meghatározott szükséges ismeret elvének feleltethető meg; azaz minősített ada- tot csak az ismerhet meg, akinek az állami vagy közfeladata ellátásához feltétlenül szükséges.

tésében döntő szerepet játszott az FBI, illetve a különböző helyi rendőri szervek közötti folyamatos információcsere.

Mindezek ellenére mégsem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy az információk szélesebb körű megosztását célzó kormányzati reform teljes egészében sikertörténet lenne. Az amerikai hírszerzőközösség nem egy esetben volt kénytelen látványos kudarcot elkönyvelni, miután az érintett szervek nem voltak képesek „összekötni a pontokat”, azaz nem osztották meg és nem juttatták el a birtokukban lévő részinformációkat a megfelelő helyre, illetve elmulasztották a rendelkezésükre álló információk elemzését. A két legismertebb fiasco vitathatatlanul Omar Faruk Abdulmutallab ügye, valamint a Fort Hood katonai támaszponton történő lövöldözés volt.

A jómódú nigériai családból származó Abdulmutallab a Northwest Airlines Amszterdamból Detroitba tartó 523-as járatát kívánta felrobbantani 2009 karácsonyának másnapján egy a testére erősített bombával<sup>4</sup>. Kizárólag néhány utas, illetve a személyzet lélekjelenlétén múlt, hogy sikerült megakadályozni a merényletet. Abdulmutallab annak ellenére akadálytalanul felszállhatott a repülőgépre, hogy a terror-elhárítási szervek minden róla szóló kritikus információ birtokában voltak, miután a férfi édesapja bejelentést tett az Egyesült Államok nigériai külképviseletén, miszerint a fia radikális ideológiák hatása alá került, és potenciális veszélyforrássá vált. A bejelentés után a nigériai fiatalember neve bekerült az NCTC TIDE-adatbázisába, de nem továbbították az FBI-nak, így Abdulmutallab nem került be a terrorista-nyilvántartásba, következésképp a megfigyelési listákra sem tették fel. Annak vizsgálata sem történt meg, hogy Abdulmutallabnak van-e egyáltalán az Egyesült Államokba beutazásra jogosító vízum. A 2001. szeptember 11-i merényletektől eltérően, az Abdulmutallab-ügyben tehát elsődlegesen nem az okozta a problémát, hogy az egyes szervek „ráültek” az információra, hanem az, hogy a nyilvántartásaikban meglévő információkat nem voltak képesek hatékonyan feldolgozni és elemezni. Az eset egyben rávilágított a terrorizmussal kapcsolatos amerikai nyilvántartások technikai hiányosságaira is. A szenátus hírszerzési bizottságának vizsgálata során *Saxby Chambliss* és *Richard Burr* szenátorok egyaránt arra hívták fel a figyelmet, hogy az egyes adatbázisokban hiába áll a szolgálatok rendelkezésére hatalmas mennyiségű, a terrorizmussal összefüggő információ, adekvát keresőprogramok hiányá-

---

<sup>4</sup> Az esetről itt olvasható részletes beszámoló:

[http://www.sg.hu/cikkek/71695/hetekkel\\_azelott\\_tudtak\\_a\\_robantorrol\\_az\\_amerikai\\_hatóságok](http://www.sg.hu/cikkek/71695/hetekkel_azelott_tudtak_a_robantorrol_az_amerikai_hatóságok)

ban sokszor az adott értékelőtiszt memóriáján múlik, hogy a beérkezett információk közül melyiket veti alá részletes feldolgozómunkának.

A másik nagy visszhangot kiváltó eseményre 2009. november 5-én került sor a Texas állambeli Fort Hood támaszponton, amikor egy muszlim származású amerikai katonatorvos lövöldözésbe kezdett. Nidal Hasszán őrnagy tizenhárom embert ölt meg, és rengeteget megsebesített. Az eset utáni szenátusi vizsgálat<sup>5</sup> megállapította, hogy az FBI terrorelhárító részlege tudott arról, hogy Hasszán az interneten egy olyan terroristagyanús személlyel<sup>6</sup> levelezett, akit az FBI megfigyelés alatt tartott. Az FBI a feldolgozó munka során alapvetően arra koncentrált, hogy egy esetleges afganisztáni szolgálat során az őrnagy nem működne-e együtt a tálibokkal, a nézeteinek radikalizálódásában rejlő veszélyekre azonban nem fordítottak kellő figyelmet. Emellett Hasszán radikalizálódása mind a felettesei, mind a kollégái előtt olyannyira ismert volt, hogy egyesek „időzített bombának” hívták a támaszponton. A meglévő bizonyítékok ellenére Hasszánnal szemben semmilyen intézkedésre nem került sor, sőt teljesítményértékelése során a széles körben ismert szimpátiáját a radikális iszlám iránt „a terrorizmus témájában folytatott dicséretre méltó kutatómunkaként” tüntették fel. Ha az FBI és a hadsereg illetékesei megosztották volna a rendelkezésükre álló ismereteket, az akár Hasszán leszereléséhez, szerencsés esetben a vérengzés elkerüléséhez is vezethetett volna.

## A Wikileaks-botrány

Az információmegosztás primátusán alapuló rendszer a kezdetektől magában hordozta azt a rizikót, hogy túlzottan széles személyi kör fér hozzá túlzottan nagy mennyiségű információhoz, amelynek jelentős hányada ráadásul minősített adat. Ezért is robbant bombaként a hír, amikor 2010 novemberének végén kiderült, hogy az amerikai hadsereg egy Irakban szolgáló katonája, Bradley Manning 250 287 bizalmas külügyi táviratot juttatott el a Wikileaks internetes portálnak. A történet óhatatlanul felvetették annak kérdését, hogy egy ennyire alacsony beosztásban szolgáló személy, mint Manning, miként férhetett hozzá ilyen mennyiségű minősített adathoz, különösen, hogy ezek az

<sup>5</sup> A vizsgálatról készült bizottsági jelentés itt érhető el:

[http://www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/Fort\\_Hood/FortHoodReport.pdf?attempt=2](http://www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/Fort_Hood/FortHoodReport.pdf?attempt=2)

<sup>6</sup> A szenátusi bizottság jelentésében név szerint nem szerepel, azonban nyilvánosságra került, hogy Hasszán a Jemenben élő, amerikai születésű radikális imámmal, Anvár al-Avlikival váltott tizenyoct e-mailt.

iratok nem is a „munkáltató” védelmi minisztérium, hanem a külügyminisztérium anyagai voltak. A szenátus illetékes bizottsága által a Wikileaks-ügyben lefolytatott meghallgatás jegyzőkönyvé<sup>7</sup> tanulmányozva az olvasónak könnyen olyan benyomása támadhat, hogy a hozzáférés személyi, fizikai és elektronikus biztonsági feltételeinek vizsgálatára, illetve azok folyamatos ellenőrzésére méltatlanul kevés figyelmet fordítottak az amerikai szolgálatok.

Az amerikai hadseregben szolgáló Bradley Manning örvezető 2009 októberében került az iraki sivatagban található Hammer Koalíciós Hadműveleti Bázisra mint hírszerzési elemző. Munkája miatt két speciális katonai laptop-hoz kapott hozzáférést. Az egyik készülékkel a védelmi minisztérium SIPRNet (*Secret Internet Protocol Router Network*; titkos internetprotokoll-elosztó hálózat) rendszeréhez, míg a másikkal a JWICS (*Joint Worldwide Intelligence Communications System*; összhaderőnemi világméretű felderítő kommunikációs rendszer) hálózatához tudott csatlakozni. Manning az amerikai hadsereg hírszerzési elemzőjeként annak ellenére akadálytalanul megkapta a hozzáférést a titkos adatbázisokhoz, hogy már iraki szolgálata előtt is súlyos mentális problémákkal küszködött. Korábbi szolgálati helyén, a New York államban található Fort Drum támaszponton az alakulat pszichológusához irányították, miután előfordult, hogy székekkel dobálta katonatársait, vagy magasabb rendfokozatú személyekkel üvöltözött. Feljebbvalói határozottan elleneztek, hogy iraki szolgálatra küldjék, mivel pszichológiailag nem tartották erre alkalmasnak. Manning mentális problémái Irakban tovább súlyosbodtak, ezért a parancsnoka elővigyázatosságból hatástalanította a szolgálati fegyverét. Mindeközben a legmagasabb szintű személyi biztonsági tanúsítvány birtokában akadálytalanul hozzáférhetett azokhoz a minősített rendszerekhez, amelyekről letölthette a Wikileaks által nyilvánosságra hozott adatokat.

A személyi biztonsági oldal mellett a fizikai és az elektronikus biztonság területén is jelentős hiányosságok voltak. Maga Manning említi<sup>8</sup>, hogy az iraki támaszpont komputerszobájának ajtaját öt számjegyű kóddal működő lakat zárta, de csak rá kellett ütni és máris engedett. A védett hálózatokat tartalmazó számítógépekhez akadálytalanul lehetett külső adathordozót csatlakoztatni, a rendszer nem monitorozta a letöltéseket, így semmilyen figyelmeztetést nem küldött, amikor Mannig több mint negyedmillió fájlt másolt ki újraindítható CD-kre. Egyáltalán, az is kétséges, hogy a kiszivárogtatást

<sup>7</sup> A jegyzőkönyv itt olvasható: [http://www.fas.org/irp/congress/2011\\_hr/infoshare.html](http://www.fas.org/irp/congress/2011_hr/infoshare.html)

<sup>8</sup> David Leigh – Luke Harding: Wikileaks-akták. Geopen Könyvkiadó, Budapest, 2011, 33. o.

valaha összefüggésbe hozták volna vele, ha 2010 májusában egy internetes csevegőszobában „Bradass87” néven nem dicsekszik el tetteivel egy hackernek, *Adrian Lamónak*, aki azonnal bejelentést tett az FBI-nál.

## A Wikileaks utáni időszak

A Wikileaks-botrány kirobbanása után a hírszerzőközösség érintett tagjai rögtön hozzáláttak a kármentő intézkedések megtételéhez. A védelmi miniszter elrendelte, hogy készüljön jelentés a minisztérium információbiztonsági szabályozásáról, valamint a minősített adatok kezeléséről a külföldön állomásozó alakulatoknál. A lefolytatott belső vizsgálat nyomán több, igencsak elgondolkodtató megállapítás került napvilágra. Kiderült, hogy a külföldön szolgáló egységeknél rendkívül gyakran csatlakoztattak külső adattároló eszközöket a minősített hálózatokhoz. További súlyos hiányosság volt, hogy a rendszerek csak korlátozott mértékben voltak képesek monitorozni és jelezni a normálistól eltérő működést, így az abnormálisan nagy mennyiségű adatforgalom ellenére Manning esetében sem adott riasztást. (Ezzel szemben a hitelkártyák használatán szocializálódott amerikai állampolgár számára természetes, hogy a bankja minden egyes esetben telefonon érdeklődik nála egy megszokottól eltérő tranzakció esetén.) Ily módon az amerikai hadsereg az információkhoz való késedelem nélküli hozzáférés oltárán gyakran alapvető biztonsági normákat áldozott be. Némi túlzással élve, negyedmillió külügyminisztériumi távirat nyilvánosságra hozatala kellett ahhoz, hogy ma már a SIPRNethez csatlakoztatott számítógépek csupán tizenkét százalékánál lehetséges külső eszközre másolni az adatokat, de ehhez is két felhasználó közreműködése szükséges.

A szenátusi vizsgálat arra is választ próbált keresni, hogy Manning esetében milyen mértékben érvényesült a szükséges ismeret elve, figyelembe véve, hogy több százezer olyan külügyi távirathoz fért hozzá, amelyek semmilyen módon nem kapcsolódtak az állomáshelye szerinti országhoz, illetve a szélesebb értelemben vett régió katonai, politikai, gazdasági stb. történéseihez. Aligha vitatható, hogy az amerikai hadsereg katonájaként Irakban végzett értékelő-elemző tevékenység ellátása nem kívánta meg a 2006. évi budapesti fővárosi közgyűlési koalíciós tárgyalásokról szóló távirat ismeretét, akárcsak a Joint Inspection Unit nevű ENSZ-ellenőrző testület tervezett reformjáról beszámoló jelentéseket sem. *Patrick Kennedy* külügyi államtitkár meghallgatásakor elmondta, a védelmi minisztérium megkeresése után né-

hány évvel ezelőtt tették hozzáférhetővé a SIPRNet hálózatban a táviratokat. A külügyminisztérium nem tett mást, mint hogy az adatbázisának egy részéhez hozzáférést adott a védelmi minisztérium munkatársainak. Kennedy hangsúlyozta, a diplomáciai jelentéseket összesen 65 szerv számára tették elérhetővé, meghatározott volumenben. Az információmegosztás primátusával, illetve a *need-to-share* elvével lett volna ellentétes, ha a külügyminisztérium a hozzáférés megadásával egyidejűleg azt is meghatározta volna, hogy az egyes szerveken belül mely beosztások betöltői ismerhetik meg adataikat. Mindez nyilvánvalóan az információhoz való hozzáférő szerv felelőssége. Mindazonáltal, nem sokkal a botrány kirobbanása után a külügyminisztérium megszüntette a diplomáciai táviratok SIPRNeten keresztüli elérhetőségét.

A Kongresszus, mint láttuk, a szenátusi bizottság által lefolytatott tényfeltáró vizsgálat formájában reagált a Wikileaks-szivárogtatásokra. A meghallgatások eredményeként a testület végül azt állapította meg, hogy kifejezett törvényhozási cselekvésre nincs szükség, a meglévő jogszabályi keretek elégségesek az információmegosztás és az információbiztonság imperatívuszainak érvényre juttatására. Ezzel szemben *Obama* elnök 2011. október 7-én kiadta 13587. számú elnöki rendeletét<sup>9</sup>, amelyet sokan csak Wikileaks-rendeletnek aposztrofálnak. A jogszabály számos olyan rendelkezést fogalmaz meg, amelyek egyértelműen az információbiztonság erősítését szolgálják. Az úgynevezett „házon belüli fenyegetés” (*insider threat*) jelentette próbatételek hatékony kezelése érdekében az igazságügy-miniszter és a hírszerzési igazgató társelnöklétével munkacsoportot hozott létre, amelynek feladata az ilyen fenyegetések kiküszöbölését célzó intézkedéscsomag előkészítése. Az ISE programmenedzserének irodájában a minősített információk megosztásának és védelmének hivatala (*Classified Information Sharing and Safeguarding Office*) elnevezéssel létrehozott egy új szervezeti egységet, amelynek feladata az elektronikus úton továbbított minősített adatok hatékonyabb védelmét célzó megoldások kidolgozása. Emellett a védelmi miniszter és a Nemzetbiztonsági Ügynökség (NSA) igazgatójának közös felelősségébe utalta a védelem új technológiai megoldásainak kidolgozását.

A hírszerzőközösség szakmai vezetése a Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központjának (CSIS) szervezésében 2012. január 26-án megrendezett konferencián értékelt az információmegosztás, illetve információbiztonság helyzetét. *James Clapper* nemzeti hírszerzési igazgató a beszédében<sup>10</sup>

<sup>9</sup> A rendelet teljes szövege itt érhető el: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/10/07/executive-order-structural-reforms-improve-security-classified-networks>

<sup>10</sup> Clapper beszéde itt olvasható: [http://csis.org/files/attachments/120131\\_csis-identity.pdf](http://csis.org/files/attachments/120131_csis-identity.pdf)

hangsúlyozta: jelenleg az első számú feladat az információk védelme és megosztása közötti helyes egyensúly megtalálása. Megítélése szerint a feltárt hiányosságokat teljes egészében kiküszöbölő új struktúra kialakítása hozzávetőleg öt évet vesz majd igénybe. Az általa „borzalmas esetnek” nevezett Wikileaks-botrány sem változtatott azon az alapvető elven, miszerint segíteni kell, hogy az arra jogosult személyek hozzáférjenek a feladatuk ellátásához szükséges információkhoz. Az adatok védelme érdekében azonban további intézkedésekre van szükség; egyértelműen meg kell határozni a hozzáférésre jogosultak körét, s lehetővé kell tenni az adatok azonosíthatóságát és kategorizálását. Az adatok megosztásakor fokozott figyelmet kell fordítani a forrásvédelemre, meg kell oldani az értesítés és a forrás elválasztását. Az új struktúra kialakításakor igénybe kell venni az információtechnológia kínáلتa lehetőségeket. Külön kiemelte a felhőalapú számítástechnika<sup>11</sup> (*cloud computing*) megoldásait, amely megfelelő biztonsági rezsim mellett jelentős költségmegtakarítások eszköze lehet. A konferencia résztvevői egyetértettek abban, hogy a szolgálatok a Wikileaks utáni érában sem szándékoznak akadályokat gördíteni az információk megosztása elé. A valódi próbatétel sokkal inkább az, hogy hírszerzőközösség tagjainak egyre nagyobb mennyiségű adatot – az egyik felszólaló szavaival élve, „adatcunamit” – kell kezelniük, így egy második Abdullmutallab- vagy Hasszán-ügy bekövetkeztét teljes bizonyossággal nem is lehet kizárni.

## Összegzés

Megállapítható, hogy az amerikai hírszerzőközösséget két súlyos megrázkódtatás is érte a „Manning-évtizedben”. A 2001. szeptember 11-i terrortámadások utáni átfogó vizsgálat a felelősség egy részét a szolgálatokra hárította, mondván, hogy nem osztották meg egymással a rendelkezésükre álló információkat. Erre figyelemmel, a bevezetett kormányzati intézkedések részeként, az információmegosztás kultúráját hirdették meg, s jelentősen könnyítették a szolgálatok hozzáférését más szolgálatok minősített adataihoz. A Wikileaks-szivárogtatások azonban alapjaiban rengették meg ezt az új rendszert, és aláásták a hírszerzőközösséget alkotó szolgálatokba vetett bizalmat. Ennek a bizalomnak a helyreállítása a hírszerzőközösség előtt álló kiemelt feladatok egyike a harmadik évezred második évtizedében.

<sup>11</sup> A cloud computing lényege, hogy olyan állományokkal és programokkal dolgozunk, amelyek fizikailag nem a saját gépünkön, hanem az interneten, „valahol a felhőben” vannak.

## IRODALOM

**Best, Richard A., Jr.:** Intelligence Information: Need-to-Know vs. Need-to-Share. Congressional Research Service, June 6, 2011.

**Goodwin, Jacob:** Obama tackles classified data disclosures with a multi-pronged approach. Government Security News, Oct 13 2011.

**Kimery, Anthony:** Post-Wikileaks Monitoring of Classified Government Networks Moves Forward. Homeland Security Today, 23 Febr 2012.

**Leigh, David – Harding, Luke:** Wikileaks-akták. Geopen Könyvkiadó, Budapest, 2011  
The 9/11 Commission Report. Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. 2004

**Zetter, Kim:** White House Issues 'Wikileaks' Order. Wired, Oct 7 2011.